

ارائه مدلی برای اندازه‌گیری شفافیت گزارش‌گری مالی با تأکید بر شرایط اقتصادی، کیفیت حسابداری و عملکرد شرکت‌ها

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۲/۳۰

■ یونس پرواره^۱

■ محمود رحمانی^۲

■ مهرداد قنبری^۳

چکیده:

شفافیت گزارش‌گری مالی یعنی گزارش‌های مالی واحد تجاری، واقعیت‌های اقتصادی واحد تجاری را به شیوه‌ای که برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی قابل درک باشند، ارائه کند. شفافیت گزارش‌گری مالی از عوامل زیادی تأثیر پذیر است که به ذی‌نفعان و ذی‌حقان برون‌سازمانی در آگاهی از وضعیت یا عملکرد مالی شرکت، کمک می‌کند. هدف از این پژوهش ارائه مدلی برای اندازه‌گیری شفافیت گزارش‌گری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با استفاده از روش داده کاوی است. در مرحله اول این پژوهش به شناسایی عوامل موثر بر شفافیت گزارش‌گری مالی بر اساس مطالعه متون تخصصی و نظرخواهی از ۲۰ نفر از خبرگان حوزه گزارش‌گری مالی پرداخته شد. برای بررسی پایایی مولفه‌ها از شاخص کاپا استفاده شد. در جهت کمی‌سازی عوامل شناسایی شده از محاسبات فازی در نرم‌افزار صفحه گسترده اکسل استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که عوامل بیرونی و مرتبط با بازار با شش زیر مولفه (شرایط اقتصادی و...)، معیارهای راهبردی شرکتی با هشت زیر مولفه (کیفیت حسابداری و...)، معیارهای مالی با شش زیر مولفه (عملکرد و...) و معیارهای غیرمالی با هشت زیر مولفه (فناوری اطلاعات و...) بر شفافیت گزارش‌گری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران موثرند. در مرحله دوم به اعتبار سنجی مدل با روش رگرسیونی به عنوان یک روش داده کاوی در قالب سه فرضیه پرداخته شد. بدین منظور از داده‌های شرکت‌های بورسی در طی دوره زمانی ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ برای پیش‌بینی شفافیت گزارش‌گری مالی استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که بین شرایط اقتصادی، کیفیت حسابداری و عملکرد با شفافیت گزارش‌گری مالی رابطه معناداری وجود دارد. بر اساس یافته‌های پژوهش چنین نتیجه‌گیری می‌شود که باید به بهبود شرایط اقتصادی، افزایش کیفیت حسابداری و بهبود عملکرد شرکت‌ها در جهت افزایش شفافیت گزارش‌گری مالی شرکت‌های بورسی توجه شود.

کلمات کلیدی: شفافیت گزارش‌گری مالی، کیفیت حسابداری، شرایط اقتصادی، عملکرد

۱. دانشجوی دکتری حسابداری، واحد سنج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنج، ایران.

۲. استادیار گروه مدیریت، واحد سنج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنج، ایران. نویسنده مسئول، ایمیل:

mahmoud.rahmani@iau.ac.ir

۳. استادیار گروه حسابداری، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.

۱. مقدمه

گزارش‌های مالی از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی است که هدف آن فراهم کردن اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی می‌باشد و میزان زیادی از اطلاعات مورد نیاز بازار سرمایه را فراهم می‌کند. این اطلاعات باید طوری باشد که برای کلیه ذی‌نفعان و ذی‌حقان شامل سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و ... نقاط قوت و ضعف مالی واحد تجاری را نمایان سازد و مبنایی فراهم سازد که بتوان بر اساس آن اطلاعات مربوط به عملکرد واحد تجاری را ارزیابی کرد. به عبارت دیگر، اطلاعات ارائه شده در این گزارش‌ها در صورتی برای استفاده‌کنندگان مفید و سودمند است که شفاف باشند. شفافیت اطلاعات جزء اصلی راهبری شرکتی است و بر کارایی تخصیصی و اطلاعاتی بازار اثرگذار است. افشای مناسب اطلاعات توسط شرکت‌ها، در کنار سایر منابع اطلاعاتی، به سرمایه‌گذاران و سایر ذی‌نفعان در برآورد ارزش شرکت و ریسک و بازده و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و همچنین راهبردهای آنها کمک می‌کند (ایسلام^۱ و همکاران، ۲۰۲۳؛ ترانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۲؛ گنزalez^۳ و همکاران، ۲۰۲۱؛ گاین^۴ و همکاران، ۲۰۲۱؛ خواجوی و همکاران، ۱۴۰۰).

بیش از یک دهه است که راهبردهای سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران تحت تأثیر شفافیت اطلاعات مالی شرکتی، قرار گرفته است. رشد روز افزون تحقیقات نشان می‌دهد که در دسترس بودن و کیفیت اطلاعات مالی شرکت‌ها، دو معیار اصلی تأثیرگذار بر تصمیمات و راهبرد سرمایه‌گذاران است. در سال‌های اخیر تأثیر شفافیت اطلاعات بر اعتماد سرمایه‌گذاران به صورت گسترده‌ای در بازارهای جهانی بررسی شده است. با توجه به گزارش‌های فزایندهٔ تقلب‌های حسابداری و سوء استفاده‌ها در سال‌های اخیر، اهمیت شفافیت به طور گسترده‌ای توسط دانشگاهیان و قانون‌گذاران بازار مدنظر قرار گرفته که منجر به وضع قوانین و مقررات متعددی شده که برای اطمینان از افشای به موقع و قابل اطمینان اطلاعات مالی معرفی شده اند (چالکو و وانگ^۵، ۲۰۲۲؛ فانگ^۶، ۲۰۱۴).

هم زمان با وضع قوانین و مقررات مرتبط با شفافیت، پژوهشگران نیز در زمینه شفافیت گزارشگری مالی و مطالب مرتبط پژوهش‌هایی انجام دادند که همگی نشان می‌دهد عوامل متعددی بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذار هستند (ایکسیانگ^۷ و همکاران، ۲۰۲۰؛ بشکوه، ۱۴۰۰). عوامل مربوطه در برگیرنده معیارهای مالی (کیفیت حسابداری و عملکرد و ...) و غیر مالی شرکت‌ها و یا عوامل بیرونی (شرایط اقتصادی) باشد که باید متناسب با شرایط هر بازار مورد توجه قرار گیرد. مسئله اصلی پژوهش حاضر شناسایی عوامل اثرگذار بر شفافیت گزارشگری مالی

1. Islam
2. Truong
3. Gonzalez
4. Nguyen
5. Chulkov and Wang
6. Fung
7. Xiong

و در نهایت اعتبار سنجی مدل پیشنهادی در جهت پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی است که برای دستیابی به هدف پژوهش مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

با توجه به مسئله فوق هدف از این پژوهش ارائه مدل شفافیت گزارشگری مالی در بازار سرمایه ایران است. متناسب بودن عوامل مربوطه با شرایط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی موجود در بازار سرمایه ایران و همچنین شرایط رقابتی موجود، نیازمند مطالعه دقیق متون تخصصی و نظرخواهی دقیق از خبرگان است. شناسایی این عوامل به شرکت‌ها در افزایش اعتماد سرمایه‌گذاران کمک خواهد نمود که این مهم سبب رونق بازار سرمایه خواهد شد. شفافیت هسته مرکزی گزارشگری مالی مدرن است که به استفاده‌کنندگان در شناخت واحد تجاری کمک می‌کند. با وجود اهمیت بالای شفافیت گزارشگری مالی، این مفهوم در بازار سرمایه ایران مورد توجه زیادی قرار نگرفته است. از اینرو ضرورت دارد که عوامل موثر بر شفافیت گزارشگری مالی به صورت جداگانه در بازار سرمایه ایران مورد توجه قرار گیرد. در حال حاضر شفافیت یکی از مفاهیم داغ و در رأس همه شرکت‌ها است و بر اساس شرایط و موقعیت، شفافیت و انتظارات مرتبط با آن از معانی مختلفی برخوردار است. شفافیت در حسابداری همانند اطلاع‌رسانی درباره معاملات اوراق قرضه و شفافیت اطلاعاتی که بین دولت و بانک مرکزی درباره ارزش صورت می‌گیرد؛ نیست. شفافیت یک مولفه فرهنگی بوده و در بین محیط‌های جغرافیایی و سیاسی مختلف متفاوت است، برای مثال، انتظارات شفافیت اطلاعات مالی در ایالات متحده در مقایسه با شفافیت اطلاعات مالی در اروپا و هند مشابه نیست که این مبحث نیز ضرورت بررسی این موضوع در بازار سرمایه ایران را دو چندان می‌کند (نمازی و دهقانی، ۱۴۰۱؛ امیری و همکاران، ۱۳۹۷؛ یوسفی اصل و همکاران، ۱۳۹۵؛ لیو^۱ و همکاران، ۲۰۲۲؛ سیمون^۲، ۲۰۰۶).

در این پژوهش ابتدا مبانی نظری و تجربی شفافیت گزارشگری مالی و عوامل موثر بر آن ارائه می‌شود و سپس به روش‌شناسی پژوهش اشاره و در نهایت پس از ارائه یافته‌های پژوهش به بحث و نتیجه‌گیری پرداخته خواهد شد. این پژوهش رهنمودهایی برای استانداردها، قانونگذاران و همچنین مدیران، تحلیگران و سرمایه‌گذاران در جهت افزایش پاسخگویی و شفافیت گزارشگری مالی متناسب با شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور ارائه خواهد نمود.

۲. مبانی نظری شفافیت گزارشگری مالی

اگرچه شفافیت یکی از مهم‌ترین مشخصه‌های گزارش‌های مالی است که ریسک اطلاعاتی را کاهش می‌دهد و در نهایت هزینه سرمایه را کاهش می‌دهد، اما تاکنون به خوبی تعریف نشده است. تعاریفی که ارائه شده به دو مفهوم واقعیات اقتصادی و قابل فهم بودن اشاره دارد و این بدین معنی است که شفافیت یعنی اطلاعات ارائه شده واقعیات اقتصادی واحد تجاری را متناسب با شرایط رقابتی و ریسک‌های موجود به خوبی نشان دهد و فهم اطلاعات برای استفاده‌کنندگان

1. Liu
2. Simon

آگاه می‌سور باشد (لیو و همکاران، ۲۰۲۲؛ بارس و شیپر^۱، ۲۰۰۸). اساس و پایه تئوریک شفافیت اطلاعات مالی شامل دو نظریه اساسی است که عبارتند از اطلاعات مفید و عدم تقارن اطلاعاتی. در خصوص نظریه اطلاعات مفید ایجیری و جادیک^۲ (۱۹۹۶) بیان کردند برای ایجاد اطلاعات مفید، اطلاعات باید به موقع، قابل اعتماد و مناسب در گزارش‌های مالی افشا شوند و همچنین تمام اطلاعات مالی مورد نیاز استفاده‌کنندگان افشا شود. نظریه دیگر مربوط به عدم تقارن اطلاعاتی است که این نظریه ابتدا توسط اکرلوف^۳ و همکاران (۱۹۷۰) معرفی شد. این نظریه به بررسی عدم تقارن اطلاعاتی بین تهیه‌کنندگان اطلاعات و استفاده‌کنندگان اطلاعات می‌پردازد. عدم تقارن اطلاعاتی زمانی رخ می‌دهد که اطلاعاتی به استفاده‌کنندگان ارائه نشود و یا اینکه ارائه اطلاعات نامشخص و یا ناقص باشند. وجود عدم تقارن اطلاعاتی در شرکت‌ها موجب شفافیت پایین اطلاعات مالی شرکت‌ها می‌شود و مشکلات نمایندگی را بیشتر تشدید می‌کند (کلیسنس و فان^۴، ۲۰۰۲).

تقارن اطلاعاتی در صورتی ایجاد می‌شود که مدیران و سرمایه‌گذاران اطلاعات یکسانی درباره شرکت دارند. بنابراین مدیران و بازار، عدم اطمینان یکسانی را درباره شرکت تجربه می‌کنند. عدم تقارن اطلاعاتی وضعیتی است که مدیران در مقایسه با سرمایه‌گذاران، اطلاعات افشا نشده بیشتری درباره عملیات و جوانب مختلف شرکت در آینده در اختیار دارند. سرمایه‌گذاران تنها به واسطه اطلاعات صورت‌های مالی قادر به عکس‌العمل به موقع در بازار سهام نیستند و همواره تمایل به کسب اطلاعات محرمانه دارند که این کار احتمالاً به کاهش نقدشوندگی در بازار و افزایش هزینه سرمایه منجر می‌شود. معمولاً زمانی که اطلاعات تازه‌ای از وضعیت شرکتها در بازار منتشر می‌شود، تحلیلگران، سرمایه‌گذاران و سایر استفاده‌کنندگان این اطلاعات را تجزیه و تحلیل می‌کنند و بر مبنای آن تصمیم به خرید و فروش می‌گیرند. این اطلاعات و نحوه تأثیر آن بر رفتار استفاده‌کنندگان، به ویژه سهامداران، موجب تغییر قیمت و حجم معاملات سهام می‌شود؛ زیرا نحوه برخورد افراد با این اطلاعات جدید، نوسان قیمتی را شکل می‌دهد. بنابراین در صورت نشت اطلاعات، واکنش‌های متفاوتی از سوی سرمایه‌گذاران به واسطه وجود عدم تقارن اطلاعاتی در بازار سرمایه مشاهده می‌شود که تحلیل‌های نادرست و همراه‌کننده‌ای را از وضعیت جاری بازار به همراه خواهد داشت. عدم تقارن اطلاعاتی، پیامدهای نامطلوب مختلفی از قبیل افزایش هزینه معاملات، کاهش کارایی بازار و کاهش نقدشوندگی به دنبال دارد و به طور کلی، موجب کاهش سود حاصل از معاملات در بازارهای سرمایه می‌شود. تأثیرات زیاد عدم تقارن اطلاعاتی سبب شده تا بحث شفافیت گزارشگری مالی مورد توجه کلیه ذی‌نفعان و ذی‌حقان کلیدی در بازار سرمایه قرار گیرد و ناظران بازار سرمایه را نیز مجبور به ایجاد شرایطی برای افزایش شفافیت گزارشگری مالی نماید. اهمیت شفافیت گزارشگری مالی سبب شده تا این مولفه از عوامل زیادی اعم از مالی

1. Barth & Schipper
2. Ijiri and Jaedicke
3. Akerlof
4. Claessens and Fan

و غیر مالی تاثیرپذیرد که عوامل مربوطه در پژوهش‌های مختلفی مورد توجه قرار گرفته‌اند (لیو^۱ و همکاران، ۲۰۲۲؛ چالکاو و وانگ، ۲۰۲۲؛ ترانگ و همکاران، ۲۰۲۲؛ ایکسیانگ و همکاران، ۲۰۲۰؛ حیدری و همکاران، ۱۳۹۵).

۳. مبانی تجربی (پیشینه) شفافیت گزارشگری مالی

ایسلام^۲ و همکاران (۲۰۲۳) اثرات اندازه شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی از طریق اثرات میانجی کیفیت کمیته حسابرسی و کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی را تایید نمودند. حسن و صلاح^۳ (۲۰۲۳) نشان دادند که راهبری شرکتی بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذار است. صالحی^۴ و همکاران (۲۰۲۲) نشان دادند که راهبری شرکتی بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذار است. ایبید^۵ (۲۰۲۲) نشان داد که استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی بر بهبود شفافیت گزارشگری مالی تاثیر مثبتی دارد. لیو و همکاران (۲۰۲۲) پژوهشی در خصوص رابطه شفافیت و ارزش شرکت با در نظر گرفتن تاثیر رقابت بازار بر این رابطه انجام دادند. نتایج نشان داد که بین شفافیت و ارزش شرکت رابطه معناداری وجود دارد و رقابت بازار بر این رابطه اثرگذار است. همچنین نوع صنعت نیز بر این رابطه اثرگذار است. چالکاو و وانگ (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی نشان دادند که مسئولیت اجتماعی شرکت با کیفیت گزارشگری مالی رابطه دارد. لیو و همکاران (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان ایجاد یک مزیت رقابتی بر مبنای شفافیت انجام دادند. نتایج نشان داد که شفافیت گزارشگری مالی یکی از ابعاد مهم مسئولیت اجتماعی است که باید مورد توجه قرار گیرد. ترانگ و همکاران (۲۰۲۲) پژوهشی در خصوص رابطه شفافیت اطلاعات و افشا با ارزش شرکتهای بورسی ویتنام انجام دادند. یافته‌ها نشان داد که بین شفافیت اطلاعات و افشا با ارزش شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد. ایکسیانگ و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی در خصوص رابطه کیفیت اطلاعات داخلی و نگهداشت وجه نقد نشان دادند بین کیفیت اطلاعات داخلی و نگهداشت وجه نقد رابطه منفی و معناداری وجود دارد. در شرکتهای پیچیده (شرکتهای دارای بخش‌های تجاری بیشتر)، شرکتهای دارای مالکیت دولتی و شرکتهای با حاکمیت شرکتی ضعیف این ارتباط منفی تر است. لیو^۶ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان تأثیر مالکیت نهادی بر شفافیت اطلاعات شرکت‌ها نشان دادند که مالکیت نهادی بر شفافیت اطلاعات مالی شرکت‌ها اثرگذار است. لوبو^۷ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی در خصوص رابطه بین نوآوری، کیفیت اطلاعات حسابداری با توجه به پیامدهای کیفیت حسابرسی نشان دادند که بین نوآوری با کیفیت اطلاعات حسابداری رابطه معناداری وجود دارد

1. Liu
2. Islam
3. Hassaan and Salah
4. Salehi
5. Ebaid
6. Liu
7. Lobo

و کیفیت حسابرسی بر این رابطه اثرگذاری مثبتی دارد. چیمبا^۱ و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان تأثیر زبان گزارشگری تجاری توسعه پذیر بر گزارشگری مالی به این نتیجه رسیدند که این زبان تأثیر مثبتی بر یکپارچگی و شفافیت گزارشگری مالی دارد. لانگ^۲ و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان شفافیت، نقدینگی و ارزشیابی نشان دادند که هزینه‌های معاملاتی کمتر و نقدینگی بیشتر، مدیریت سود کمتر و استانداردهای حسابداری بهتر و کیفیت حسابرسی و تحلیل‌های دقیق‌تر تحلیلگران بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذار است. سالوسکی و زولچ^۳ (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان تأثیر مسئولیت اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی نشان دادند که مسئولیت اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر دارد. خواجوی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان تأثیر هزینه نقدشوندگی موجودی‌ها بر رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و اعتبار تجاری نشان دادند که بین کیفیت اطلاعات حسابداری و اعتبار تجاری رابطه معکوس وجود دارد. همچنین، اثر کیفیت اطلاعات حسابداری بر اعتبار تجاری، تحت تأثیر هزینه نقدشوندگی موجودی‌ها قرار نمی‌گیرد. نمازی و دهقانی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان بررسی رابطه بین نوآوری شرکت و شفافیت اطلاعات حسابداری با تأکید بر نقش تعدیلی ابعاد حسابرسی نشان دادند که نوآوری شرکت بر شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر مثبت و معناداری دارد. ابعاد حسابرسی بر شفافیت اطلاعات حسابداری تأثیر مثبت و معناداری دارد. متغیر ابعاد حسابرسی تأثیر معناداری بر رابطه بین نوآوری و شفافیت اطلاعات حسابداری دارد. همچنین یافته‌ها نشان داد که پرداختن شرکت‌ها به فعالیت‌های نوآورانه (نظیر فعالیت‌های تحقیق و توسعه، هزینه‌های آموزش کارکنان، سطح سرمایه فکری شرکت، استفاده از روش‌های نوین حسابداری مدیریت و تحصیل ماشین‌آلات، تجهیزات و نرم‌افزار) منجر به ایجاد محیط اطلاعاتی شفاف می‌شود. معبودی و همکاران (۱۴۰۱) نشان دادند که بین کیفیت حسابرسی و به کارگیری تکنیک‌های حسابداری مدیریت در جهت ارتقای کیفیت گزارش‌های شرکت‌ها رابطه معناداری وجود دارد. نعمت نژاد و همکاران (۱۴۰۰) نشان دادند که ریسک تداوم فعالیت و روابط سیاسی بر روابط بین کیفیت گزارشگری مالی و کیفیت حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر دارد. عابدی‌صدقیانی و همکاران (۱۴۰۰) بیان نمودند که هر چند بحران اقتصادی بر روی کیفیت حسابرسی تأثیر دارد، اما کیفیت حسابرسی در شرکت‌های صاحبکاری که حق‌الزحمه حسابرسی آنها در سال‌های بحران اقتصادی کاهش یافته است نسبت به سایر شرکت‌ها دارای تفاوت معناداری نیست. خواجوی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان تأثیر توانایی مدیران بر پیامدهای عدم شفافیت اطلاعات شرکت نشان دادند که توانایی مدیران با رتبه شاخص عدم شفافیت اطلاعات شرکت، اختلاف قیمت خرید و فروش سهام و خطای پیش‌بینی سود؛ رابطه منفی و معناداری وجود دارد. همچنین، بین توانایی مدیران با معاملات تجاری و ارقام تعهدی اختیاری؛ رابطه معناداری وجود ندارد. برای محاسبه عدم شفافیت اطلاعات از معیارهای رتبه

1. Chima

2. Lang

3. Salewski & Zülch

شاخص عدم شفافیت اطلاعات شرکت، معاملات تجاری، اختلاف قیمت خرید و فروش سهام، خطای پیش‌بینی سود و اقلام تعهدی اختیاری استفاده شده است. بشکوه (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان رتبه شفافیت گزارشگری مالی مبتنی بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری؛ ارائه مدل جامع اندازه‌گیری و شواهدی از نقش ویژگی‌های حسابرس در بهبود آن نشان دادند که عناصر کیفیت حسابرسی رابطه مستقیم و معنادار با رتبه شفافیت گزارشگری مالی دارند. مقدم و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان شفافیت گزارشگری مالی، گزارش حسابرسی و تغییرات ساختار سرمایه نشان دادند که اظهار نظر حسابرس، بدهی‌های بلندمدت، مالکیت نهادی و استقلال هیات‌مدیره (مکانیزم‌های حاکمیت شرکتی)، دقت اطلاعات و نوسان سود (تحلیل مالی)، بازده دارایی و بازده سرمایه (عملکرد مالی)، رقابت و اندازه شرکت (محیط)، جریان نقدی و نقد شوندگی دارایی‌ها (نقدینگی)، به عنوان عوامل موثر بر شفافیت گزارشگری مالی تعیین گردیده‌اند. بهارستان و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان رتبه‌بندی روش‌های اندازه‌گیری شفافیت گزارشگری مالی: کاربرد تجزیه و تحلیل سلسله‌مراتبی نشان دادند که از میان ویژگی‌های کیفی مرتبط با اندازه‌گیری شفافیت گزارشگری، قابلیت اتکا، بالاترین رتبه و به موقع بودن و مربوط بودن در رده‌های بعدی قرار دارند. همچنین تجزیه و تحلیل نهایی نشان می‌دهد گزینه شاخص شفافیت بورس تهران رتبه اول، چارچوب بوشمن و همکاران (۲۰۰۴) رتبه دوم، معیار SP رتبه سوم و کیفیت سود رتبه چهارم را کسب کرده است. زحمتکش و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر بر شفافیت اطلاعات مالی نشان دادند که زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر بر شفافیت اطلاعات مالی تأثیر مثبت معنادار دارد. امیری و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان اثر رفتارهای کوتاه‌بینانه و خوش‌بینانه مدیریت بر شفافیت اطلاعات مالی نشان دادند که رفتار خوش‌بینی مدیران باعث کاهش شفافیت اطلاعات مالی شرکت‌ها می‌شود و رفتار کوتاه‌بینانه مدیران بر شفافیت اطلاعات مالی شرکت‌ها اثر منفی می‌گذارد. علوی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان بررسی تأثیر فعالیت‌های کمیته‌های حسابرسی بر گزارشگری مالی نشان دادند که فعالیت‌های کمیته حسابرسی هنوز به طور موثر موجب بهبود کیفیت گزارشگری مالی در دو سال پس از استقرار این کمیته‌ها نشده است. یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان ارزیابی الگوی شفافیت گزارشگری مالی پیشنهادی بر مبنای نقدشوندگی سهام نشان دادند که الگوی شفافیت گزارشگری مالی پیشنهادی، رابطه معناداری با شاخص نقدشوندگی دارد در حالی که رابطه بین شاخص افشای سازمان بورس و اوراق بهادار با این متغیرها معنادار نیست. عظیمی و گنجی ارجنکی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی نشان دادند که، بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و میزان محافظه‌کاری رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت و کیفیت اقلام تعهدی نیز رابطه معناداری یافت نشد. یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی با عنوان تبیین مدل شفافیت گزارشگری مالی نشان دادند که معیارهای مالی، راهبری شرکتی، میزان مالکیت سرمایه‌گذاران نهادی، ریسک‌ها و

فرصت‌های رشد شرکت، به موقع بودن، قابلیت اعتماد میزان تامین منابع شرکت از محل بدهی، مدیریت سود و معیار دقت پیش‌بینی سود مدیران بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذارند. لذا با توجه به مبانی نظری و تجربی پژوهش سوالات زیر طراحی می‌شود:

سوال اول پژوهش: چه عواملی بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذارند؟

سوال دوم پژوهش: کدامیک از عوامل موثر بر شفافیت گزارشگری مالی از لحاظ خبرگان دارای اهمیت بیشتری است؟

سوال سوم پژوهش: مدل پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی چگونه است (متغیر مستقل، متغیر کنترلی و تعدیلگر کدامند)؟

۴. روش شناسی پژوهش

این پژوهش در سه مرحله انجام می‌شود. در مرحله اول و دوم به شناسایی اولیه عوامل موثر بر شفافیت گزارشگری مالی پرداخته می‌شود و در مرحله سوم با جمع‌آوری داده‌های شرکت‌های بورسی به اعتبارسنجی مدل نهایی پژوهش پرداخته می‌شود. برای پاسخ سوال اول از روش دلفی و برای پاسخ به سوال دوم از روش دلفی فازی استفاده می‌شود. مرحله اول اجرای روش دلفی است که با مطالعه متون تخصصی و سپس رد و بدل شدن مولفه‌های شناسایی شده در بین ۲۰ نفر از خبرگان بکار می‌رود. مرحله دوم اجرای روش دلفی فازی جهت کمی نمودن و بررسی میزان توافق روی هریک از مولفه‌های شناسایی شده در مرحله دلفی که با نظرخواهی از ۲۰ نفر از خبرگان انجام می‌شود. در این مرحله مولفه‌های مهم‌تر شناسایی و میزان توافق بر روی آنها نیز اندازه‌گیری می‌شود در مرحله سوم از تحلیل رگرسیون به عنوان یکی از روش‌های داده‌کاوی در جهت پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی استفاده می‌شود. بدین منظور از اطلاعات ۸۱ شرکت در طی دوره زمانی ۱۳۹۶ تا ۱۴۰۰ (۴۰۵ شرکت - سال) استفاده شد.

۵. یافته‌های پژوهش

سوال اول پژوهش: چه عواملی بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذارند؟

برای پاسخگویی به سوال اول ابتدا مقالات فارسی و انگلیسی مرتبط با موضوع مورد مطالعه قرار گرفت و عوامل اثرگذار بر شفافیت گزارشگری مالی شناسایی شد. برای تعیین روایی ابزارهای پژوهش که مقالات مورد مطالعه‌اند از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی^۱ CASP استفاده می‌شود. با استفاده از برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی یا روش CASP با ۱۰ شرط کیفی هر مقاله به لحاظ کیفی مورد ارزیابی قرار گیرد. به هر یک از مقالات براساس هر یک از این شرایط، امتیازی بین ۱ تا ۵ تخصیص داده می‌شود. مقالاتی که مجموع امتیازات آن‌ها ۲۵ و بالاتر شود به لحاظ کیفی تأیید و باقی مقالات حذف خواهند شد. شرایط در نظر گرفته شده برای روش CASP در این پژوهش عبارتند از: تناسب اهداف مقاله مورد بررسی با اهداف پژوهش، به روز

بودن پژوهشی مقاله مورد بررسی، طرح مطرح شده در مقاله مورد بررسی، روش نمونه‌گیری در مقاله مورد بررسی، روش و کیفیت جمع‌آوری داده‌ها، میزان انعکاس‌پذیری امکان بسط دادن نتایج و دستاوردها مقاله مورد بررسی، میزان و نحوه رعایت نکات اخلاقی رایج در زمینه تدوین متون پژوهشی در مقاله مورد بررسی، میزان دقت در زمینه تجزیه و تحلیل داده‌ها در مقاله مورد بررسی، وضوح بیان در ارائه یافته‌های مقاله مورد بررسی و ارزش کلی مقاله مورد بررسی. ساده‌ترین روش آن است که هر مقاله‌ای که پایین‌تر از ۲۵ امتیاز دارد حذف شود. امتیازات شامل ضعیف (۰ تا ۱۰)، متوسط (۱۱ تا ۲۰)، خوب (۲۱ تا ۳۰)، خیلی خوب (۳۱ تا ۴۰) و عالی (۴۰ تا ۵۰) بودند. میزان میانگین امتیاز CASP مربوط به مقالات ۴۲،۱۱ می‌باشد که نشان‌دهنده روایی ابزارهای پژوهش به صورت عالی (۴۱ تا ۵۰) است. امتیاز مقالات از ۳۷ تا ۴۹ متغیر بوده‌اند.

جدول ۱: عوامل اثرگذار بر شفافیت گزارشگری مالی در مقالات مورد مطالعه

عامل اثرگذار	منبع	عامل اثرگذار	منبع
رقابت بازار	لیو و همکاران (۲۰۲۲)؛ مقدم و همکاران (۱۳۹۹)	کیفیت حسابرسی	لانگ و همکاران (۲۰۱۲)؛ بشکوه (۱۴۰۰)
نوع صنعت	لیو و همکاران (۲۰۲۲)	تحلیل‌های تحلیلگران	لانگ و همکاران (۲۰۱۲)
ارزش شرکت	لیو و همکاران (۲۰۲۲)؛ ترانگ و همکاران (۲۰۲۲)؛ گنزالز و همکاران (۲۰۲۱)؛ گاین و همکاران (۲۰۲۱)	اعتبار تجاری	خواجوی و همکاران (۱۴۰۱)
مسئولیت اجتماعی	چالکو و وانگ (۲۰۲۲)؛ لیو و همکاران (۲۰۲۲)؛ سالوسکی و زولچ (۲۰۱۲)؛ عظیمی و گنجی ارجنکی (۱۳۹۵)	فعالیت‌های تحقیق و توسعه	نمازی و دهقانی (۱۴۰۱)
نگهداشت وجه نقد	ایکسیانگ و همکاران (۲۰۲۰)	هزینه‌های آموزش کارکنان	نمازی و دهقانی (۱۴۰۱)
پیچیدگی شرکت	ایکسیانگ و همکاران (۲۰۲۰)	سطح سرمایه فکری شرکت	نمازی و دهقانی (۱۴۰۱)
معیارهای راهبری شرکتی	ایکسیانگ و همکاران (۲۰۲۰)؛ مقدم و همکاران (۱۳۹۹)؛ علوی و همکاران (۱۳۹۶)؛ یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۳)	استفاده از روش‌های نوین حسابداری مدیریت	نمازی و دهقانی (۱۴۰۱)
مالکیت دولتی	ایکسیانگ و همکاران (۲۰۲۰)؛ مقدم و همکاران (۱۳۹۹)	توانایی مدیران	خواجوی و همکاران (۱۴۰۰)
مالکیت نهادی	لیو و همکاران (۲۰۱۸)؛ یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۳)	اظهار نظر حسابرس	مقدم و همکاران (۱۳۹۹)
نوآوری	لوبو و همکاران (۲۰۱۷)؛ نمازی و دهقانی (۱۴۰۱)	بدهی بلند مدت	مقدم و همکاران (۱۳۹۹)؛ یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۳)
کیفیت حسابرسی	لوبو و همکاران (۲۰۱۷)	نسبت‌های مالی	مقدم و همکاران (۱۳۹۹)؛ یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۳)

منبع	عامل اثرگذار	منبع	عامل اثرگذار
مقدم و همکاران (۱۳۹۹)	اندازه شرکت	چیما و همکاران (۲۰۱۵)؛ نمازی و دهقانی (۱۴۰۱)؛ زحمتکش و همکاران (۱۳۹۸)	فناوری اطلاعات
امیری و همکاران (۱۳۹۷)	نگرش و طرز فکر مدیران	لانگ و همکاران (۲۰۱۲)	استانداردهای حسابداری
یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۳)	ریسک‌های شرکت مانند شرایط کرونا	لانگ و همکاران (۲۰۱۲)	هزینه‌های معاملاتی
یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۳)	فرصت‌های رشد	لانگ و همکاران (۲۰۱۲)؛ مقدم و همکاران (۱۳۹۹)؛ یوسفی اصل و همکاران (۱۳۹۵)	نقدشوندگی سهام
		لانگ و همکاران (۲۰۱۲)	مدیریت سود

منبع: یافته‌های پژوهش

پس از این مرحله پرسشنامه‌ای در اختیار خبرگان قرار گرفت تا در خصوص حذف و اضافه نمودن مولفه‌های موثر بر شفافیت گزارشگری مالی توافق حاصل گردد. در این مرحله ۲۰ نفر از خبرگان شامل مشاوران و مدیران مالی با تجربه و حسابداران رسمی و اساتید دانشگاه انتخاب شدند. از لحاظ جنسیت ۱۷ نفر مرد و ۳ نفر خانم بودند. از این تعداد از لحاظ میزان تحصیلات ۴ نفر لیسانس، ۱۰ نفر فوق لیسانس و ۶ نفر دکتری بودند. رشته تحصیلی تمامی پاسخ دهندگان حسابداری بود. از لحاظ سابقه کاری ۴ نفر سابقه بین ۵ تا ۱۰ سال و ۷ نفر بین ۱۱ تا ۱۵ سال و ۹ نفر بیش از ۱۵ سال سابقه کار مالی داشتند.

پس از این مرحله در دو راند دلفی عوامل زیر نهایی شدند:

جدول ۲: عوامل نهایی شده در راندهای دلفی

مولفه‌های اصلی و محوری	مولفه‌های اصلی و محوری	مولفه‌های فرعی	مولفه‌های فرعی
عملکرد و ارتباط با بازار	ملاحظات مالی	رقابت بازار	نسبت‌های مالی
		ریسک صنعت	نقدشوندگی سهام
		سطح درآمد عملیاتی	استانداردهای حسابداری
		شرایط سیاسی	مدیریت سود
		شرایط اقتصادی	اندازه شرکت
		شرایط اجتماعی	عملکرد شرکت

مولفه‌های اصلی و محوری	مولفه‌های فرعی	مولفه‌های اصلی و محوری	مولفه‌های فرعی
میزان پایایی	کنترل‌های داخلی	میزان شفافیت	فناوری اطلاعات
	کمیت حسابرسی		نگرش و طرز فکر مدیران
	مدیریت ریسک		توانایی مدیران
	استقلال هیأت مدیره		اظهاری نظر حسابرس
	اندازه هیأت مدیره		پیچیدگی شرکت
	نوع مالکیت		ابزارهای حسابداری مدیریت
	کیفیت حسابرسی		شرایط بحران کرونا
	حسابرسی داخلی		مسئولیت اجتماعی

منبع: یافته‌های پژوهش

برای تعیین میزان پایایی عوامل فوق از ضریب کاپای کوهن استفاده می‌شود: مقدار PAO نمایانگر میزان توافق دو ارزیاب است. مقدار PAE نیز نمایانگر میزان توافق مورد انتظار است. چنانچه مقدار این ضریب از ۰٫۶ بیشتر باشد پایایی وجود دارد.

جدول ۳: میزان توافق بین کدگذاران برای طبقه بندی عوامل فرعی و اصلی

نرمال سازی	جمع	کدگذار ۲				جدول متقاطع
		غیرمالی	مالی	راهبری شرکتی	بیرونی	
۰٫۰۳۳	۱	۱	۰	۰	۰	بیرونی
۰٫۲۳۳	۷	۰	۱	۵	۱	راهبری شرکتی
۰٫۵	۱۵	۰	۱۳	۱	۱	مالی
۰٫۲۳۳	۷	۵	۱	۰	۱	غیرمالی
فرمول کاپا	۳۰	۶	۱۵	۶	۳	جمع
$P_i = (PAO - PAE) / (1 - PAE) = 0.643$		۰٫۲	۰٫۵	۰٫۲	۰٫۱	نرمال سازی

منبع: یافته‌های پژوهش

مجموع قطر ماتریس تقسیم بر عدد ۳۰ (توافق دو ارزیاب (PAO)) ۰٫۷۷ است. مجموع ضرب اعداد نرمال شده در یکدیگر (توافق مورد انتظار (PAE)) ۰٫۳۵ است. لذا میزان ضریب کاپا بر اساس محاسبات انجام شده (تقسیم ۰٫۴۲ بر ۰٫۶۵) ۰٫۶۴۳ بود که نشان دهنده تأیید طبقه بندی عوامل فرعی فوق در هر یک از عوامل اصلی می‌باشد. در نهایت با در اختیار قرار دادن عوامل فوق در اختیار خبرگان و وزن دهی فازی آنها علاوه بر

پذیرش نهایی مولفه‌ها به رتبه‌بندی آنها پرداخته می‌شود:
سوال دوم پژوهش: کدامیک از عوامل موثر بر شفافیت گزارشگری مالی از لحاظ خبرگان دارای اهمیت بیشتری است؟
 در این مرحله ابتدا خبرگان به بررسی روایی دقیق مولفه‌ها پرداختند و مولفه‌ها نهایی شدند. سپس به بیان اهمیت هر یک از موارد در قالب دلفی فازی ۷ درجه اشاره شد، تا در نهایت میزان اجماع بر هر یک از مولفه‌ها مشخص شود.

جدول ۴: اعداد فازی مثلثی معادل طیف لیکرت ۷ درجه

کاملاً بااهمیت			خیلی بااهمیت			بی‌اهمیت			متوسط			بااهمیت			خیلی بااهمیت			کاملاً بااهمیت		
۰	۰	۰,۱	۰	۰,۱	۰,۳	۰,۱	۰,۳	۰,۵	۰,۳	۰,۵	۰,۷۵	۰,۵	۰,۷۵	۰,۹	۰,۷۵	۰,۹	۱	۰,۹	۱	۱

منبع: (حبیبی و همکاران، ۲۰۱۵)

ابتدا پاسخ‌های خبرگان در قالب اعداد فازی به شرح زیر وارد جدول می‌شوند:

جدول ۵: کمی‌سازی نظرات خبرگان در قالب اعداد فازی

نظر کارشناس خبره ۲۰			نظر کارشناس خبره ...			نظر کارشناس خبره ۱			زیر مولفه‌ها
N	M	L	N	M	L	N	M	L	
۱	۱	۰,۹	۱	۱	۰,۹	رقابت بازار
۱	۱	۰,۹	۱	۱	۰,۹	...
۱	۰,۹	۰,۷۵	۱	۱	۰,۹	n

منبع: یافته‌های پژوهش

پس از این مرحله محاسبات فازی انجام می‌شوند و موارد مورد پذیرش نهایی مشخص می‌شوند:

نتیجه نهایی	میانگین نهایی	میانگین فازی			جمع فازی			زیر مولفه‌ها	مولفه اصلی
		$N/20\Sigma$	$M/20\Sigma$	$L/20\Sigma$	$N\Sigma$	$M\Sigma$	$L\Sigma$		
Accept	۰.۸۵	۰.۹۴	۰.۸۷	۰.۷۴۵	۱۸.۹	۱۷.۵۵	۱۴.۹	معیارهای مالی	نسبت‌های مالی
Accept	۰.۹۳	۰.۹۹	۰.۹۵	۰.۸۳	۱۹.۹	۱۹.۱۵	۱۶.۷		نقدشوندگی سهام
Accept	۰.۹۶	۱	۰.۹۹	۰.۸۹	۲۰	۱۹.۹	۱۷.۸۵		استانداردهای حسابداری
Accept	۰.۸۹	۰.۹۷	۰.۹۳	۰.۷۸	۱۹.۵	۱۸.۵۵	۱۵.۷		مدیریت سود
Accept	۰.۹۴	۰.۹۹	۰.۹۷	۰.۸۶	۱۹.۹	۱۹.۵۵	۱۷.۳		اندازه شرکت
Accept	۰.۷۸	۰.۸۹	۰.۸	۰.۶۶	۱۷.۹	۱۶.۱۵	۱۳.۲		عملکرد شرکت
Accept	۰.۸۲	۰.۹۳	۰.۸۵	۰.۶۹۵	۱۸.۶	۱۷	۱۳.۹	معیارهای غیر مالی	فناوری اطلاعات
Accept	۰.۸۳	۰.۹۴	۰.۸۴	۰.۷	۱۸.۹	۱۶.۹۵	۱۴		نگرش و طرز فکر مدیران
Accept	۰.۸۸	۰.۹۷	۰.۹۱	۰.۷۸	۱۹.۵	۱۸.۲	۱۵.۶		توانایی مدیران
Accept	۰.۷۲	۰.۸۱	۰.۷۳	۰.۶۱	۱۶.۳	۱۴.۶۵	۱۲.۳۵		اطهار نظر حسابرس
Accept	۰.۹۲	۱	۰.۹۴	۰.۸۲	۲۰	۱۸.۹	۱۶.۳۵		پیچیدگی شرکت
Accept	۰.۹۴	۰.۹۹	۰.۹۷	۰.۸۶	۱۹.۹	۱۹.۵۵	۱۷.۳		ابزارهای حسابداری مدیریت
Accept	۰.۹	۰.۹۹	۰.۹۲	۰.۷۹	۱۹.۹	۱۸.۵۵	۱۵.۸		شرایط بحران کرونا
Accept	۰.۹۵	۱	۰.۹۹	۰.۸۸	۲۰	۱۹.۸	۱۷.۷		مسئولیت اجتماعی

منبع: یافته‌های پژوهش

همانگونه که مشخص است ترتیب اهمیت عوامل اثرگذار بر شفافیت گزارشگری مالی به ترتیب ذیل‌اند:

مدیریت ریسک، استانداردهای حسابداری، مسئولیت اجتماعی، ریسک صنعت، کیفیت حسابداری، اندازه شرکت، ابزارهای حسابداری مدیریت، رقابت بازار، استقلال هیأت‌مدیره،

نقدشوندگی سهام، پیچیدگی شرکت، کمیته حسابداری، شرایط بحران کرونا، نوع مالکیت، حسابداری داخلی، مدیریت سود، شرایط اقتصادی، شرایط اجتماعی، توانایی مدیران، نسبت‌های مالی، نگرش و طرز فکر مدیران، فناوری اطلاعات، اندازه هیأت مدیره، سطح درآمد عملیاتی، عملکرد شرکت، شرایط سیاسی، کنترل‌های داخلی و اظهارنظر حسابرس.

سوال سوم پژوهش: مدل پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی چگونه است (متغیر مستقل، متغیر کنترلی و تعدیلگر کدامند)؟

در این مرحله مولفه‌ها در اختیار دو متخصص قرار داده می‌شود تا نوع متغیرها مشخص گردد. نوع متغیرها در قالب متاثر بر پیش‌بینی از نوع متغیر مستقل، متاثر بر پیش‌بینی از نوع متغیر کنترلی، متاثر بر پیش‌بینی از نوع متغیر تعدیلگر، متاثر بر پیش‌بینی اما اندازه‌گیری آن مشکل و بی‌تأثیر طبقه‌بندی می‌شوند:

جدول ۷: نوع اثرگذاری بر شفافیت از دید کد گذاران

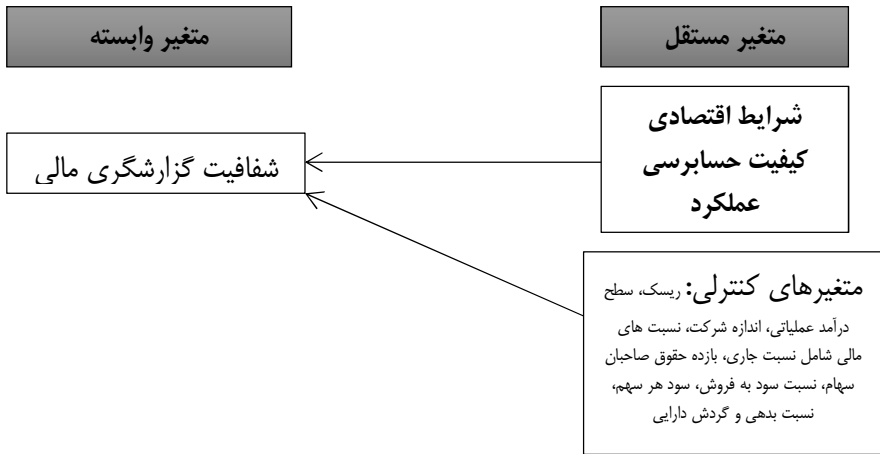
مولفه اصلی	زیر مولفه ها	کد	نوع اثرگذاری بر شفافیت از دید کد گذار ۱	نوع اثرگذاری بر شفافیت از دید کد گذار ۲
عوامل بیرونی و مرتبط با بازار	رقابت بازار	F1	اندازه‌گیری سخت	متغیر کنترلی
	ریسک صنعت	F2	کنترلی	کنترلی
	سطح درآمد عملیاتی	F3	کنترلی	کنترلی
	شرایط سیاسی	F4	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	شرایط اقتصادی	F5	مستقل	مستقل
	شرایط اجتماعی	F6	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
معیارهای راهبری شرکتی	کنترل‌های داخلی	F7	کنترلی	اندازه‌گیری سخت
	کمیته حسابداری	F8	کنترلی	اندازه‌گیری سخت
	مدیریت ریسک	F9	کنترلی	اندازه‌گیری سخت
	استقلال هیأت مدیره	F10	بی تأثیر	کنترلی
	اندازه هیأت مدیره	F11	بی تأثیر	کنترلی
	نوع مالکیت	F12	بی تأثیر	کنترلی
	کیفیت حسابداری	F13	مستقل	مستقل
	حسابداری داخلی	F14	کنترلی	اندازه‌گیری سخت

مولفه اصلی	زیر مولفه ها	کد	نوع اثرگذاری بر شفافیت از دید کد گزار ۱	نوع اثرگذاری بر شفافیت از دید کد گزار ۲
معیارهای مالی	نسبت‌های مالی	F15	کنترلی	کنترلی
	نقدشوندگی سهام	F16	کنترلی	بی تاثیر
	استانداردهای حسابداری	F17	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	مدیریت سود	F18	بی تاثیر	بی تاثیر
	اندازه شرکت	F19	کنترلی	کنترلی
	عملکرد شرکت	F20	مستقل	مستقل
معیارهای غیرمالی	فناوری اطلاعات	F21	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	نگرش و طرز فکر مدیران	F22	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	توانایی مدیران	F23	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	اظهاریت حسابداری	F24	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	پیچیدگی شرکت	F25	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	ابزارهای حسابداری مدیریت	F26	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	شرایط بحران کرونا	F27	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت
	مسئولیت اجتماعی	F28	اندازه‌گیری سخت	اندازه‌گیری سخت

برای تعیین توافق بر نوع متغیرها از توافق درون موضوعی استفاده می‌شود. درصد توافق درون موضوعی که به‌عنوان شاخص پایایی تحلیل به کار می‌رود با استفاده از رابطه زیر محاسبه می‌شود.

$$\text{درصد توافق درون موضوعی} = (\text{تعداد توافق}) \div \text{تعداد کل کدها}$$

چنانچه این شاخص بیش از ۰,۶ باشد، کدگذاری از قابلیت اعتماد کافی برخوردار است. بررسی پاسخها نشان می‌دهد از ۲۸ مولفه بر روی ۸ مولفه توافق وجود ندارد و از اینرو توافق درون موضوعی ۷۲ درصد می‌باشد که نشان دهنده تایید نهایی مدل پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی می‌باشد. لذا بر اساس بررسی‌های بخش کیفی پژوهش، مدل مفهومی جهت اعتبار سنجی مدل بدین شکل می‌باشد:

در ادامه فرضیه‌های زیر به همراه مدل رگرسیونی ارائه می‌شود:
فرضیه اول: بین شرایط اقتصادی و شفافیت گزارش‌گری مالی رابطه معناداری وجود دارد.
 مدل رگرسیونی به شرح ذیل است:

$$FRT_{it} = \alpha + \beta_1 ED_{it} + \lambda CONTROLS + \epsilon$$

که در مدل فوق شفافیت گزارش‌گری مالی (FRT) به عنوان متغیر وابسته که برای اندازه‌گیری از متداول‌ترین معیار استفاده می‌شود. معیار کیفیت سود متداول‌ترین معیار اندازه‌گیری کیفیت گزارش‌گری مالی است (بهارستان و همکاران، ۱۳۹۸) و برای اندازه‌گیری آن از نسبت انحراف معیار جریان نقدی عملیاتی به انحراف معیار سود استفاده می‌شود (بنی مهد و همکاران، ۱۳۹۵). شرایط اقتصادی (ED) به عنوان متغیر مستقل که از نرخ تورم استفاده می‌شود (ملائی، ۱۴۰۱)، به عنوان مجموع β متغیرهای کنترلی که متغیرهای کنترلی در برگیرنده متغیرهای زیر است: شرایط بحران کرونا (R) که در این پژوهش سال‌های وجود ویروس کرونا در سال‌های ۱۳۹۸، ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به عنوان سال پر ریسک و سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ به عنوان سال کم ریسک در نظر گرفته شده‌اند. در صورت وجود کرونا عدد ۱ و در غیر اینصورت صفر قرار داده شد (خلج، ۱۳۹۳). سطح درآمد عملیاتی (ORL) که نشان‌دهنده میزان فروش شرکت است. با توجه به اعتبار شرکت در بازار افزایش می‌یابد و لذا معیار مناسبی برای اندازه‌گیری سطح درآمد عملیاتی می‌باشد (فوبرت و گیجسبرچتس^۱، ۲۰۱۰). اندازه شرکت ($Size$) از لگاریتم طبیعی دارایی‌ها استفاده می‌شود (بنی مهد و همکاران، ۱۳۹۵). نسبت‌های مالی که نمونه‌ای از نسبت‌های مختلف شامل نسبت جاری (دارایی جاری/بدهی جاری)، بازده حقوق صاحبان سهام (سود خالص/حقوق صاحبان سهام)، نسبت سود به فروش (سود/فروش)، سود هر سهم (سود اعلامی)، نسبت بدهی (بدهی/

دارایی) و گردش دارایی (فروش/دارایی) استفاده می‌شود. فرضیه دوم: بین کیفیت حسابداری و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد. مدل رگرسیونی به شرح ذیل است:

$$FRT_{it} = \alpha + \beta_1 AQ_{it} + \lambda CONTROLS + \epsilon$$

که در مدل فوق شفافیت گزارشگری مالی (FRT) به عنوان متغیر وابسته، متغیر مستقل کیفیت حسابداری (AQ) که از معیار تجدید ارائه صورت‌های مالی استفاده می‌شود (بنی مهد و همکاران، ۱۳۹۵).

فرضیه سوم: بین عملکرد و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد. مدل رگرسیونی به شرح ذیل است:

$$FRT_{it} = \alpha + \beta_1 P_{it} + \lambda CONTROLS + \epsilon$$

که در مدل فوق شفافیت گزارشگری مالی (FRT) به عنوان متغیر وابسته، متغیر مستقل عملکرد شرکت (P) برای اندازه‌گیری آن از بازده دارایی‌ها استفاده می‌شود (هائیکسیا و جیانپینگ، ۲۰۲۲).

۶. اعتبارسنجی مدل با رویکرد داده کاوی

در این بخش، اطلاعات مربوط به ۸۱ شرکت منتخب در دوره زمانی ۱۴۰۰-۱۳۹۶ (۴۰۵ مشاهده) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند تا ارتباط بین متغیرها برای آزمون فرضیه تحقیق بررسی شود. شرکت‌هایی انتخاب شد که دوره مالی آنها منتهی به ۲۹ اسفند باشد و تمامی اطلاعات آنها در دوره مورد بررسی در دسترس باشد. در ابتدا آمار توصیفی متغیرها ارائه می‌شود:

جدول ۸: آمار توصیفی برای متغیرهای تحقیق

متغیرها	میانگین	میانه	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
FRT	۱/۵۶	۰/۸۷	۲/۶۴	۰/۰۱	۱۹/۷۲
Ln(FRT)	-۰/۲۲	-۰/۱۴	۱/۱۵	-۴/۲۲	۲/۹۸
ED	۳۰/۱۳	۳۶/۴	۱۲/۲۱	۹/۶	۴۱/۲
AQ	۰/۸۵	۱	۰/۳۵	۰	۱
P	۰/۱۷	۰/۱۴	۰/۱۸	-۰/۲۶	۰/۷۲
R	۰/۴	۰	۰/۴۹	۰	۱

متغیرها		میانگین	میانه	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
سطح درآمد عملیاتی	ORL	۵,۸۴۱,۴۹۴	۲,۴۱۴,۶۵۰	۱۰,۶۵۷,۲۶۴	۰	۷۷۹,۹۱۸,۹۷۸
اندازه	Size	۱۶/۱۱	۱۵/۴۳	۲/۲۸	۱۱/۹۷	۲۳/۰۳
نسبت جاری	CR	۱/۷۱	۱/۳۶	۱/۳۶	۰/۱۳	۸/۳۱
بازده حقوق صاحبان سهام	ROE	۰/۳۶	۰/۳۷	۰/۲۹	-۰/۴۹	۱/۰۵
نسبت سود به فروش	PM	۴۰/۵۶	۳۴/۶۶	۳۷/۳	-۵۲/۳	۱۶۲/۵۶
سود هر سهم	EPS	۱۳۶۷/۱۹	۸۱۳/۴۴	۱۶۷۰/۶۱	-۶۰۴/۱۳	۷,۵۰۴/۳۶
نسبت بدهی	DR	۰/۵۵	۰/۵۴	۰/۲۸	۰	۱/۰۵
گردش دارایی	AF	۰/۵۱	۰/۵	۰/۳۹	-۰/۰۶	۱/۸۱

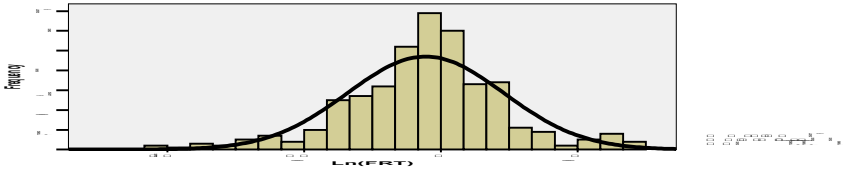
در ادامه به بررسی نرمال بودن توزیع متغیر وابسته به عنوان یکی از پیش فرض‌های رگرسیون پرداخته می‌شود:

جدول ۹: آزمون کلموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیر وابسته تحقیق

نتیجه	مقدار احتمال	مقدار Z کلموگروف - اسمیرنوف	انحراف معیار	میانگین	تعداد	متغیر وابسته	
غیرنرمال	۰,۰۰۰	۵,۶۲	۲,۶۴	۱,۵۶	۴۰۵	FRT	شفافیت گزارشگری مالی
نرمال	۰,۰۸۴	۱,۲۶	۱,۱۵	-۰,۲۲	۴۰۵	Ln(FRT)	لگاریتم طبیعی

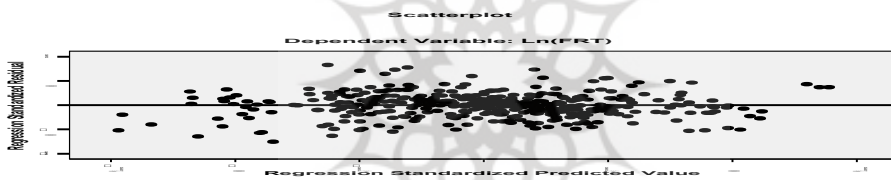
مقدار احتمال برای متغیر وابسته FRT مقدار احتمال برابر با $۰/۰۰۰$ که این مقدار کمتر از ۵ درصد است لذا فرض صفر یعنی نرمال بودن متغیر وابسته رد می‌شود که با تبدیل لگاریتمی توزیع آن نرمال شده است، زیرا مقدار احتمال برابر با $۰/۰۸۴۱$ بدست آمده است. در نمودار زیر (هیستوگرام) نرمال بودن متغیر تبدیل یافته کاملاً مشهود است:

نمودار ۱: نمودار نرمالیتی متغیر وابسته

همچنین نمودارهای پراکنش باقیمانده در مقابل مقادیر برآورد شده جهت تشخیص همسانی واریانس به عنوان یکی دیگر از پیش فرض‌های رگرسیون بررسی می‌شود. نمودارهای باقیمانده در مقابل مقادیر برآورد شده حاوی اطلاعات بسیار مهمی است از جمله اینکه نداشتن الگوی منظم در پراکندگی این نقاط می‌تواند موید همسانی واریانس که یکی از پیش فرض‌های مدل‌بندی رگرسیونی است می‌باشد. در نمودار زیر پراکندگی تصادفی بوده و الگو مند نیست.

نمودار ۲: نمودار پراکندگی تشخیص همسانی واریانس

در این قسمت مدل مناسب (مدل ادغام شده، مدل با اثرات ثابت و یا مدل با اثرات تصادفی) انتخاب می‌گردد.

جدول ۱۰: آزمون چاو و آزمون هاسمن برای انتخاب مدل مناسب

نتیجه	آزمون هاسمن			آزمون چاو یا لیمر			مدل‌ها
	مقدار احتمال	درجه آزادی	مقدار کای-دو	مقدار احتمال	درجه آزادی	مقدار	
مدل با اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۱۰	۹۶/۸۲	۰/۰۰۰	(۸۰ و ۳۱۴)	۴/۶۲	مدل اول
				۰/۰۰۰	۸۰	۳۱۵/۱۱	
مدل با اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۱۰	۹۴/۲۰	۰/۰۰۰	(۸۰ و ۳۱۴)	۴/۸۱	مدل دوم
				۰/۰۰۰	۸۰	۳۲۴/۱۲	
مدل با اثرات ثابت	۰/۰۰۰	۱۰	۸۲/۲۶	۰/۰۰۰	(۸۰ و ۳۱۴)	۴/۳۶	مدل سوم
				۰/۰۰۰	۸۰	۳۰۲/۶۶	

مقدار احتمال آزمون چاو برای مدل اول، دوم و سوم همگی برابر با ۰/۰۰۰ است که این مقادیر کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین مدل‌های مورد استفاده از نوع مدل‌های با اثرات است براساس آزمون هاسمن مقادیر احتمال برای مدل‌های اول و دوم و سوم کمتر از ۰/۰۵ است که نشانگر مدل با اثرات ثابت است. در ادامه از این نوع از مدل‌ها (مدل با اثرات ثابت) برای بررسی فرضیات استفاده گردیده است.

فرضیه اول: بین شرایط اقتصادی و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد. در این قسمت برای بررسی و برآورد مدل کلی از تحلیل پانلی^۱ استفاده شده است. با توجه به فرضیه اول مدل به شرح زیر است:

$$\ln FRTit = \alpha + \beta EDit + \gamma Controlsit + \epsilon it$$

در جدول زیر مدل با اثرات ثابت برآورد شده است مقدار احتمال معنی‌داری F برابر با ۰/۰۰۰ است. این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود، یعنی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مدل معنی‌داری وجود دارد. میزان ضریب تعیین برابر با ۰/۶۵ است یعنی در حدود ۶۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترل بیان می‌گردد. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱/۷۷ است مقادیر نزدیک به ۲ حاکی از عدم خودهمبستگی باقیمانده‌ها که یکی دیگر از فروض رگرسیون است را نشان می‌دهد (بنابراین خودهمبستگی بین باقیمانده‌ها وجود ندارد).

جدول ۱۱: برآورد و آزمون پارامترهای مدل اول

پارامترها	مقدار ضرایب	مقدار t	مقدار احتمال	نتیجه	VIF
مقدار ثابت	۰/۶۹۶	۰/۳۳	۰/۷۴۱	بی‌معنی	-
شرایط اقتصادی	-۰/۰۱۹	-۳/۱۷	۰/۰۰۲	معنادار و منفی	۱/۷۱
شرایط بحران کرونا	۰/۲۹۲	-۲/۷۲	۰/۰۰۷	معنادار و مثبت	۱/۴۷
سطح درآمد عملیاتی	-۰/۰۰۰۰۰۰۰۱۶	-۲/۸۸	۰/۰۰۴	معنادار و منفی	۱/۴۹
اندازه	-۰/۰۱۳	-۰/۰۹	۰/۹۲۵	بی‌معنی	۲/۷۱
نسبت جاری	-۰/۰۰۴	-۰/۰۷	۰/۹۴۸	بی‌معنی	۱/۹۱
بازده حقوق صاحبان سهام	-۰/۶۶۹	-۲/۵۲	۰/۰۱۲	معنادار و منفی	۲/۹

1. Panel Analysis

VIF	نتیجه	مقدار احتمال	مقدار t	مقدار ضرایب	پارامترها	
					PM	نسبت سود به فروش
۲/۲۶	بی‌معنی	۰/۲۴۷	۱/۱۶	۰/۰۰۳	PM	نسبت سود به فروش
۲/۲۸	معنادار و مثبت	۰/۰۳۱	۲/۱۷	۰/۰۰۰۱	EPS	سود هر سهم
۲/۵۹	بی‌معنی	۰/۰۶۶	-۱/۸۵	-۰/۶۹۹	DR	نسبت بدهی
۲/۵۵	بی‌معنی	۰/۲۵۱	۱/۱۵	۰/۳۸۶	AF	گردش دارایی
۰/۰۰۰		مقدار احتمال F	۶/۴۶		مقدار F	
۱/۷۷		دوربین واتسون	۰/۶۵		ضریب تعیین	

مقادیر *VIF* (عامل افزایش واریانس) شاخصی برای بررسی همخطی بین متغیرهای مستقل است در صورتیکه مقدار آن بالاتر از ۱۰ باشد احتمال وجود همخطی بین متغیرهای مستقل وجود دارد. میزان این شاخص برای متغیرها کمتر از ۳ بوده و بیشترین مقدار آن برابر با ۲/۹۰ (برای متغیر *ROE*) است. مقدار آماره *t* برای *ED* برابر با ۳/۱۷- است این مقدار چون در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد، لذا رابطه با *ED* با متغیر وابسته *FRT* معنادار و منفی است، بنابراین فرضیه تحقیق تأیید می‌گردد. همچنین رابطه *ORL* و *ROE* معنادار و منفی و *R* و *EPS* معنادار و مثبت بوده ولی سایر متغیرهای کنترلی با متغیر *value* رابطه معناداری ندارند. مقدار احتمال برای عرض از مبدا یا مقدار ثابت مدل نشانگر بی‌معنی بودن این قسمت در مدل است، لذا در این مدل علاوه بر شرایط اقتصادی به عنوان متغیر مستقل، متغیرهای شرایط بحران کرونا، سطح درآمد عملیاتی، بازده حقوق صاحبان سهام و سود هر سهم به عنوان متغیرهای کنترلی اثرگذار بر پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی مشخص شدند.

فرضیه دوم: بین کیفیت حسابداری و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد. فرضیه دوم بر اساس مدل زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

$$\ln FRT_{it} = \alpha + \beta AQ_{it} + \gamma Controls_{it} + \epsilon_{it}$$

در جداول زیر مدل با اثرات ثابت برآورد شده است مقدار احتمال معنی‌داری *F* برای برابر با ۰/۰۰۰ است. این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می‌شود، یعنی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مدل معنی‌داری وجود دارد. میزان ضریب تعیین برای برابر با ۰/۶۵ است که این مقدار نشانگر ارتباط بسیار قوی بین متغیر *FRT* با متغیر مستقل و همچنین متغیرهای کنترلی است. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱/۷۶ است و مقادیر *VIF* برای متغیرها کمتر از ۱۰ بوده و بیشترین مقدار آن برابر با ۲/۸۷ (برای متغیر *ROE*) است.

جدول ۱۲: برآورد و آزمون پارامترهای مدل دوم

VIF	نتیجه	مقدار احتمال	مقدار t	مقدار ضرایب	پارامترها
-	معنادار و مثبت	۰/۰۰۳	۲/۹۹	۴/۸۶۶	مقدار ثابت
۱/۱۳	معنادار و منفی	۰/۰۰۰	-۳/۶۲	-۰/۴۹۲	AQ کیفیت حسابداری
۱/۰۵	بی‌معنی	۰/۳۰۲	۱/۰۳	۰/۰۸۶	R شرایط بحران کرونا
۱/۴۸	معنادار و منفی	۰/۰۰۳	-۲/۹۸	-۰/۰۰۰۰۰۰۰۱۶	ORL سطح درآمد عملیاتی
۲/۶۷	معنادار و منفی	۰/۰۱۱	-۲/۵۵	-۰/۲۶۵	Size اندازه
۱/۹۴	بی‌معنی	۰/۷۹۱	-۰/۲۷	-۰/۰۱۵	CR نسبت جاری
۲/۸۷	معنادار و منفی	۰/۰۲۳	-۲/۲۹	-۰/۶۰۸	ROE بازده حقوق صاحبان سهام
۲/۲۹	بی‌معنی	۰/۱۸۵	۱/۳۳	۰/۰۰۳	PM نسبت سود به فروش
۲/۲۷	معنادار و مثبت	۰/۰۱۵	۲/۴۴	۰/۰۰۰۱	EPS سود هر سهم
۲/۵۴	بی‌معنی	۰/۰۵۳	-۱/۹۴	-۰/۷۳۲	DR نسبت بدهی
۲/۵۳	بی‌معنی	۰/۹۹۷	۰/۰۰	-۰/۰۰۱	AF گردش دارایی
۰/۰۰۰	مقدار احتمال F	۶/۵۵			مقدار F
۱/۷۶	دوربین واتسون	۰/۶۵			ضریب تعیین

مقدار آماره t برای AQ برابر با ۳/۶۲- است این مقدار چون در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد، لذا رابطه با AQ با متغیر وابسته FRT معنادار و منفی است. بنابراین فرضیه تحقیق تایید می‌گردد. همچنین رابطه ORL و Size و ROE معنادار و منفی و EPS معنادار و مثبت بوده ولی سایر متغیرهای کنترلی با متغیر value رابطه معناداری ندارند. مقدار احتمال برای عرض از مبدا یا مقدار ثابت مدل نشانگر معنادار و مثبت بودن این قسمت در مدل است، لذا در این مدل علاوه بر کیفیت حسابداری به عنوان متغیر مستقل، متغیرهای سطح درآمد عملیاتی، اندازه، بازده حقوق صاحبان سهام و سود هر سهم به عنوان متغیرهای کنترلی اثرگذار بر پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی مشخص شدند.

فرضیه سوم: بین عملکرد و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد.
فرضیه سوم بر اساس مدل زیر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

$$\ln FRT_{it} = \alpha + \beta Pit + \gamma Controls_{it} + \epsilon_{it}$$

در جداول زیر مدل با اثرات ثابت برآورد شده است مقدار احتمال معنی‌داری F برای برابر با ۰/۰۰۰ است. این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد

رد می‌شود، یعنی در سطح اطمینان ۹۵ درصد مدل معنی‌داری وجود دارد. میزان ضریب تعیین برای برابر با ۰/۶۴ است که این مقدار نشانگر ارتباط بسیار قوی بین متغیر FRT با متغیر مستقل و همچنین متغیرهای کنترلی است. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱/۷۰ است و مقادیر VIF برای متغیرها کمتر از ۱۰ بوده و بیشترین مقدار آن برابر با ۴/۰۰ (برای متغیر P) است.

جدول ۱۳: برآورد و آزمون پارامترهای مدل سوم

VIF	نتیجه	مقدار احتمال	مقدار t	مقدار ضرایب	پارامترها
-	معنادار و مثبت	۰/۰۱۰	۲/۶۱	۴/۳۵۶	مقدار ثابت
۴	معنادار و منفی	۰/۰۲۹	-۲/۱۹	-۱/۴۱۶	P عملکرد
۱/۰۵	بی‌معنی	۰/۱۸۱	۱/۳۴	۰/۱۱۶	R شرایط بحران کرونا
۱/۴۷	معنادار و منفی	۰/۰۰۶	-۲/۷۶	۰/۰۰۰۰۰۰۱۵	ORL سطح درآمد عملیاتی
۲/۶۲	معنادار و منفی	۰/۰۱۲	-۲/۵۳	-۰/۲۶۷	Size اندازه
۲/۱۱	بی‌معنی	۰/۵۷۴	۰/۵۶	۰/۰۳۴	CR نسبت جاری
۲/۹۹	معنادار و منفی	۰/۰۱۷	-۲/۴	۰/۶۴۶	ROE بازده حقوق صاحبان سهام
۲/۳۹	بی‌معنی	۰/۱۳۱	۱/۵۱	۰/۰۰۴	PM نسبت سود به فروش
۲/۵۱	معنادار و مثبت	۰/۰۰۳	۲/۹۸	۰/۰۰۰۲	EPS سود هر سهم
۲/۶۷	بی‌معنی	۰/۰۵۳	-۱/۹۴	-۰/۷۴۳	DR نسبت بدهی
۲/۸۲	بی‌معنی	۰/۲۳۷	۱/۱۸	۰/۴۲۲	AF گردش دارایی
۰/۰۰۰	مقدار احتمال F		۶/۳		مقدار F
۱/۷	دوربین واتسون		۰/۶۴		ضریب تعیین

مقدار آماره t برای P برابر با ۲/۱۵- است این مقدار چون در ناحیه رد فرض صفر قرار می‌گیرد لذا رابطه با P با متغیر وابسته FRT معنادار و منفی است. بنابراین فرضیه تحقیق تایید می‌گردد. همچنین رابطه ORL و $Size$ و ROE معنادار و منفی و EPS معنادار و مثبت بوده ولی سایر متغیرهای کنترلی با متغیر $value$ رابطه معناداری ندارند. مقدار احتمال برای عرض از مبدا یا مقدار ثابت مدل نشانگر معنادار و مثبت بودن این قسمت در مدل است، لذا در این مدل علاوه بر عملکرد به عنوان متغیر مستقل، متغیرهای سطح درآمد عملیاتی، اندازه، بازده حقوق صاحبان سهام و سود هر سهم به عنوان متغیرهای کنترلی اثرگذار بر پیش‌بینی شفافیت گزارشگری مالی مشخص شدند.

مقایسه مدل‌ها نشان داد که با توجه به میزان ضریب تعیین رابطه شرایط اقتصادی و کیفیت حسابداری با شفافیت گزارشگری مالی بیشتر از رابطه عملکرد با گزارشگری مالی است. در میان متغیرهای کنترلی نیز متغیرهای سطح درآمد عملیاتی، بازده حقوق صاحبان سهام و سود هر

سه‌م نیز بیشترین تاثیر را بر شفافیت گزارشگری مالی داشتند و سپس شرایط بحران کرونا و اندازه اثرگذار بودند و سایر متغیرها بر پیش‌بینی متغیر وابسته (شفافیت گزارشگری مالی) اثرگذار نبوده‌اند.

۷. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شرکت‌های پذیرفته شده در بازار سرمایه ایران دارای ذی‌نفعان و ذی‌حقان زیادی می‌باشد که برای تصمیم‌گیری‌های خود از اطلاعات شرکت‌ها استفاده می‌نمایند. زمانی ذی‌نفعان و ذی‌حقان مربوطه توان تصمیم‌گیری صحیحی را دارند که شرکت‌ها اطلاعات مالی خود را به صورتی کاملاً شفاف ارائه نمایند. هدف از ارائه اطلاعات شفاف افزایش میزان پاسخگویی شرکت‌هاست. به عبارتی شرکت‌ها گزارش‌های مالی واحد تجاری، واقعیت‌های اقتصادی واحد تجاری را به شیوه‌ای که برای استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی قابل درک باشند ارائه کنند. پس از مطالعه متون تخصصی و نظرخواهی از خبرگان چهار عامل اصلی موثر بر شفافیت مالی شامل عوامل بیرونی و مرتبط با بازار با شش زیر مولفه، معیارهای راهبردی شرکتی با هشت زیر مولفه، معیارهای مالی با شش زیر مولفه و معیارهای غیر مالی با هشت زیر مولفه شناسایی شدند. از میان ۲۸ عامل شناسایی شده همه عوامل مورد پذیرش نهایی قرار گرفتند. از میان عوامل مربوطه مدیریت ریسک، استانداردهای حسابداری، مسئولیت اجتماعی، ریسک صنعت، کیفیت حسابداری، اندازه شرکت، ابزارهای حسابداری مدیریت، رقابت بازار، استقلال هیأت مدیره، نقدشوندگی سهام، پیچیدگی شرکت، کمیته حسابداری، شرایط بحران کرونا، نوع مالکیت، حسابداری داخلی و مدیریت سود دارای نمره پذیرش بالای ۰/۹ بودند و عوامل دیگر شامل شرایط اقتصادی، شرایط اجتماعی، توانایی مدیران، نسبت‌های مالی، نگرش و طرز فکر مدیران، فناوری اطلاعات و اندازه هیأت مدیره دارای نمره پذیرش بالای ۰/۸ بودند و در نهایت سطح درآمد عملیاتی، عملکرد شرکت، شرایط سیاسی، کنترل‌های داخلی و اظهارنظر حسابرس دارای نمره پذیرش بالای ۰/۷ بودند. یافته‌های این بخش با نتایج پژوهش‌های مقدم و همکاران (۱۳۹۹) و یوسفی‌اصل و همکاران (۱۳۹۳) تا حد زیادی همخوانی داشت. در مرحله دوم به اعتبارسنجی مدل پرداخته شد. در این بخش، اطلاعات مربوط به شرکتهای منتخب در دوره زمانی ۱۴۰۰-۱۳۹۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند تا ارتباط بین متغیرها برای آزمون فرضیه تحقیق بررسی شود. نتایج نشان داد که:

(۱) بین شرایط اقتصادی و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد.

(۲) بین کیفیت حسابداری و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد.

(۳) بین عملکرد و شفافیت گزارشگری مالی رابطه معناداری وجود دارد.

یافته‌های حاصله در خصوص فرضیه دوم با نتایج پژوهش‌های ایسلام و همکاران (۲۰۲۳)؛

لانگ و همکاران (۲۰۱۲)؛ نمازی و دهقانی (۱۴۰۱) و بشکوه (۱۴۰۰) همخوانی داشت. در خصوص

فرضیه سوم نیز یافته‌ها با پژوهش بشکوه (۱۴۰۰) تا حدی همخوانی داشت. بر اساس یافته‌های

پژوهش چنین نتیجه‌گیری می‌شود که باید تمامی عوامل اثرگذار به بهبود شرایط اقتصادی در

جهت افزایش شفافیت گزارشگری مالی شرکتهای بورسی توجه شود. کیفیت حسابداری نیز باید مورد توجه قرار گیرد و روش‌های برای بهبود نظارت در شرکتهای بورسی در نظر گرفته شود و شرکت‌ها عملکرد خود را نیز در جهت بهبود شفافیت گزارشگری مالی مدام رصد نمایند. با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور تعیین مولفه‌های مدیریت ریسک، استانداردهای حسابداری و مسئولیت اجتماعی به عنوان مهم‌ترین عوامل اثرگذار بر شفافیت گزارشگری مالی صحیح به نظر می‌رسد. برای مثال در خصوص مدیریت ریسک شرایط پر ریسک کشور این موضوع را تأیید می‌نماید. دستوری بودن استانداردهای حسابداری نیز که با مشخص نمودن روش‌های حسابداری بر شفافیت گزارشگری مالی اثرگذار است و در نهایت توجه به شرایط مردم نیز که برگرفته از مسئولیت اجتماعی است در شرکتهای بورسی دارای اهمیت فراوانی است. با توجه به عوامل شناسایی شده شرکت‌ها در بحث شفافیت گزارشگری مالی پیشنهاداتی به شرح ذیل ارائه می‌شود:

مدیران در هنگام ارائه دقیق و شفاف اطلاعات به بحث مدیریت ریسک توجه نمایند و زبان‌های احتمالی ناشی از ارائه و عدم ارائه اطلاعات را در نظر بگیرند. در جهت افزایش اعتبار صورت‌های مالی رعایت استانداردهای حسابداری را مورد توجه قرار دهند و استانداردارگذاران نیز با تدوین استانداردهای دقیق بر شفافیت گزارشگری مالی بیفزایند. مسئولیت اجتماعی نیز موضوعی است که با اشاعه فرهنگ توجه به آن توسط نهادهای سیاست‌گذار دولتی در نهایت سبب افزایش شفافیت گزارشگری مالی خواهد شد.

به پژوهشگران آتی نیز پیشنهاد می‌شود که در جهت غنی نمودن مبانی نظری و تجربی موضوع، این پژوهش را در هم در بخش عمومی و هم در سایر صنایع بورس به صورت مقایسه‌ای انجام دهند و با نتایج این پژوهش مقایسه نمایند.

فهرست منابع

الف- منابع فارسی:

۱. امیری، اسماعیل، خدای‌پور، احمد، کامیابی، یحیی، (۱۳۹۷). اثر رفتارهای کوتاه‌بینانه و خوش‌بینانه مدیریت بر شفافیت اطلاعات مالی، پژوهشهای کاربردی در گزارشگری مالی، (۲)۷، ۱۴۱-۱۷۷.
۲. بشکوه، مهدی، (۱۴۰۰). رتبه شفافیت گزارشگری مالی مبتنی بر ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری؛ ارائه مدل جامع اندازه‌گیری و شواهدی از نقش ویژگی‌های حسابرس در بهبود آن، مطالعات حسابداری و حسابرسی، (۳۸)۱۰، ۶۹-۸۶.
۳. بنی مهد، بهمن، عربی، مهدی، حسن پور، شیوا، (۱۳۹۵). پژوهش‌های تجربی و روش شناسی در حسابداری، چاپ دوم، تهران: انتشارات ترمه.
۴. بهارستان، جلال، خان محمدی، محمدحامد، یزدانی، شهره، (۱۳۹۸). رتبه‌بندی روش‌های اندازه‌گیری شفافیت گزارشگری مالی: کاربرد تجزیه و تحلیل سلسله‌مراتبی، مجله دانش حسابداری، (۲)۱۰، ۱۵۷-۱۸۲.
۵. حیدری، مهدی، منصورفر، غلامرضا، رضایی، مهدی، (۱۳۹۵). بررسی اثر کیفی اجزای افشاء ریسک شرکتی بر عدم تقارن اطلاعاتی با توجه به متغیرهای تعدیل‌گر ریسکی بودن، شرایط رکود و تحلیل‌گران نهادی در بورس اوراق بهادار تهران، تحقیقات مالی، (۳)۱۸، ۳۹۱-۴۱۴.
۶. خلج، مهدی، (۱۳۹۳). پر ریسک‌ترین و کم ریسک‌ترین صنایع بورس، نشریه اقتصاد و بیمه، ماهنامه آبان

- ۱۳۹۳، شماره ۴۷.
۷. خواجهی، شکراله، جهان دوست مرغوب، مهران، ویسی حصار، ثریا، (۱۴۰۰)، تأثیر توانایی مدیران بر پیامدهای عدم شفافیت اطلاعات شرکت، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، (۱)، ۱۰-۱۴۹-۱۸۵.
 ۸. خواجهی، شکراله، قدیریان آرانی، محمدحسین، قدیریان آرانی، زهره، نصیری‌فر، هاشم، (۱۴۰۱)، تأثیر هزینه نقدشوندگی موجودی‌ها بر رابطه بین کیفیت اطلاعات حسابداری و اعتبار تجاری، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، (۱)، ۱۱-۲۸.
 ۹. زحمتکش، زینب، معین‌الدین، محمود، ناظمی‌اردکانی، مهدی، (۱۳۹۸)، بررسی تأثیر زبان گزارشگری تجاری توسعه‌پذیر بر شفافیت اطلاعات مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، (۱)، ۸-۱۴۷-۱۷۱.
 ۱۰. عابدی صدقیانی، بابک، واعظ، سید علی، مظاهری، اسماعیل، انواری، ابراهیم، (۱۴۰۰)، بررسی رابطه بین کاهش حق‌الزحمه حسابداری در دوران بحران اقتصادی با کیفیت حسابداری. فصلنامه دانش حسابداری؛ ۲۱ (۸۴): ۴۹۳-۴۷۰.
 ۱۱. عظیمی، مجید، گنجی‌ارجنکی، سمیه، (۱۳۹۵)، تأثیر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی، مطالعات حسابداری و حسابداری، (۱۷)، ۵-۱۱۱-۹۶.
 ۱۲. علوی، سیدمصطفی، قانمی، محمدحسین، رضازاده، جواد، (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر فعالیت‌های کمیته‌های حسابداری بر گزارشگری مالی، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، (۱)، ۶-۳۵-۶۶.
 ۱۳. معبودی، حمیدرضا، رضایی، فرزین، کردستانی، غلامرضا. (۱۴۰۱)، تأثیر گزارشگری پایداری بر ارتباط بین کیفیت حسابداری و سایر ساز و کارهای راهبری شرکتی با تکنیک‌های حسابداری مدیریت، فصلنامه دانش حسابداری؛ ۲۲ (۸۸)، ۲۱۹-۲۵۴.
 ۱۴. مقدم، حسین، خسروی‌پور، نگار، لشگری، زهرا، فرساد، غلامرضا، توانگر، افسانه، (۱۳۹۹)، شفافیت گزارشگری مالی، گزارش حسابداری و تغییرات ساختار سرمایه شرکت‌ها، دانش حسابداری و حسابداری مدیریت، (۳۵)، ۹-۳۳۸-۳۲۱.
 ۱۵. ملائی، رحیم، (۱۴۰۱). تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری بر نگهداشت وجه نقد با تأکید بر نرخ تورم، چشم انداز حسابداری و مدیریت، (۶۱)، ۵-۱۱۴-۱۰۳.
 ۱۶. نعمت نژاد، معصومه، حاجیها، زهره، کیایی، علی. (۱۴۰۰)، بررسی تأثیر ریسک تداوم فعالیت و روابط سیاسی بر روابط بین کیفیت گزارشگری مالی و کیفیت حسابداری در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه دانش حسابداری؛ ۲۱ (۸۴): ۴۴۱-۴۱۳.
 ۱۷. نمازی، نویدرضا، دهقانی، سعیده، (۱۴۰۱)، بررسی رابطه بین نوآوری شرکت و شفافیت اطلاعات حسابداری با تأکید بر نقش تعدیلی ابعاد حسابداری، پژوهش‌های کاربردی در گزارشگری مالی، (۱)، ۱۱-۱۸۷-۲۲۴.
 ۱۸. یوسفی‌اصل، فرزانه، ملانظری، مهناز، سلیمانی‌امیری، غلامرضا، (۱۳۹۳)، تبیین مدل شفافیت گزارشگری مالی، پژوهش‌های تجربی حسابداری، (۴)، ۴-۳۸-۱.
 ۱۹. یوسفی‌اصل، فرزانه، ملانظری، مهناز، سلیمانی‌امیری، غلامرضا، (۱۳۹۵)، ارزیابی الگوی شفافیت گزارشگری مالی پیشنهادی بر مبنای نقد شونددگی سهام، مجله دانش حسابداری، (۲۴)، ۷-۱۱۳-۱۳۶.

ب- منابع خارجی:

1. Akerlof, G.A., Spence, A.M., Stiglitz, J.E. (1970). Asymmetric Information. Annual Review of Sociology. 2, 263-284.
2. Barth, M. E., & Schipper, K. (2008). Financial Reporting Transparency. Journal of Accounting, Auditing & Finance, Vol(n). 23(2), pp.173-190.
3. Chima Emmanuel, ikunle, Jide, Ahmed A. Zik-Rullahi, (2015), The impact of XBRL on financial reporting: a conceptual Analysis, International Journal of Empirical Finance, Vol. 4, No. 2, pp: 78-85.
4. Chulkov, Dmitriy and Wang, Xiaoqiong, (2022), Corporate Social Responsibility and Financial Reporting Quality. Available at SSRN: <https://ssrn.com>

5. Claessens, S., and J.P.H. Fan. (2002). Corporate Governance in Asia: A Survey, *International Review of Finance*, 3(2), 71–103.
6. Ebaid, I.E.-S. (2022), "Does the implementation of IFRS improve transparency regarding the company's financial conditions?: evidence from an emerging market", *PSU Research Review*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.
7. Foubert, B., & Gijsbrechts, E. (2010). Please or Squeeze? ORL performance implications of constrained and unconstrained multi-item promotions. *European Journal of Operational Research*, 202, 880-892.
8. Fung, B. (2014). The demand and need for transparency and disclosure in corporate governance. *Universal Journal of Management*, 2(2), 72-80.
9. Gonzalez, Maximiliano, Alexander Guzmán, Diego Fernando Téllez, and María Andrea Trujillo. (2021). What you say and how you say it: Information disclosure in Latin American firms. *Journal of Business Research*, 127: 427–43.
10. Habibi, A., Firouzi Jahantigh, F., Sarafrazi, A., (2015), Fuzzy Delphi Technique for Forecasting and Screening Items, *Asian Journal of Research in Business Economics and Management*, Vol. 5, No. 2, pp. 130-143.
11. Haixia Wu & Jianping Li (2022): The relationship between environmental disclosure and financial performance: mediating effect of economic development and information penetration, *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, DOI: 10.1080/1331677X.2022.2072355.
12. Hassaan, M. and Salah, W. (2023), "Corporate governance, financial transparency and currency devaluation shocks: evidence from Egypt", *Corporate Governance*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.
13. Ijiri, Y., Jaedicke, R.K. (1996). Reliability and Objectivity of Accounting Measurements. *The Accounting Review*. 41, 474–483.
14. Islam, M., Slof, J. and Albitar, K. (2023), "The mediation effect of audit committee quality and internal audit function quality on the firm size–financial reporting quality nexus", *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JAAR-06-2022-0153>
15. Joshi, R., Banwet, D., Shankar, R., (2011), A Delphi-AHP-TOPSIS based benchmarking framework for performance improvement of a cold chain, *journal of Expert Systems with Applications*, vol. 38, n. 2, pp. 10170-10182.
16. Lang, M., Lins, K.V., Maffett, M. (2012). Transparency, liquidity, and valuation: International evidence on when transparency matters most. *Journal of Accounting Research*, 50(3), 729-774.
17. Liu Y., Heinberg M., Huang X. & Eisingerich A.B., (2022), Building a competitive advantage based on transparency: When and why does transparency matter for corporate social responsibility? *Business Horizons*, in press.
18. Liu, Chengcheng, Li, Qing, Lin, Yu-En, (2022), Corporate transparency and firm value: Does market competition play an external governance role?, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, in press.
19. Liu,N, Laing,E, Cao,Y, Zhang. X. (2018). Institutional Ownership and Corporate Transparency in China, *Finance Research Letters*, Vol. 24, pp. 328-336.
20. Lobo, G. J., Xie, Y., Zhang, J. H. (2017). Innovation, financial reporting quality, and audit quality. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 51, 719-749.
21. Nguyen, Tran Thai Ha, Wing-Keung Wong, Gia Quyen Phan, Dang Thanh Minh Tran, and Massoud Moslehpour. (2021). Corporate valuation spurred by information transparency in an emerging economy. *Annals of Financial Economics*, 16: 1–21.
22. Salehi, M., Ammar Ajel, R. and Zimon, G. (2022), "The relationship between corporate governance and financial reporting transparency", *Journal of Financial Reporting and Accounting*, Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print.

23. Salewski, Marcus & Henning Zülch. (2012). "The Impact of Corporate Social Responsibility (CSR) on Financial Reporting Quality". Available at SSRN: <https://ssrn.com>.
24. Simon .C. (2006). Corporate Information Transparency", Journal of Management Development, 25 (10),1029 – 1031.
25. Truong, Loc Dong, Thai Xuan Le, and H. Swint Friday. (2022), The Influence of Information Transparency and Disclosure on the Value of Listed Companies: Evidence from Vietnam. Journal of Risk and Financial Management, 15: 345.

